

Omavaraisuus on optimointia

Maria Dorff ja Lasse Nordlund saivat Vihreän Elämänsuojelun Liiton vuoden 2022 Elämänsuojelija-palkinnon. Elonkehän haastattelussa he puhuvat Omavaraopistosta, omavaraisesta elämäntavasta ja sen pohjana olevista resursseista.

TEKSTI YOPI LINJAMA

Maria Dorff löysi elämäänsä harmonian omavaraisesta elämäntavasta.
KUVA PERTTI MERILÄINEN

Pohjois-Karjalan ja Kainuun rajoilla Nurmeksessa on Rasimäen kylä, jonka pääasiassa Suojärveltä tulleet evakot raivasivat sodan jälkeen korven keskelle. Lähes kaikki Rasimäen asuinrakennukset ovat puolitoistakerroksisia rintamamiestaloja, ja ne eroavat toisistaan vain väritykseltään. Rasimäki on ehkä edustavin ja suurin esimerkki Karjalan siirtoväen raivaamasta ja rakentamasta asutuskyllästä. Museovirasto on määritellyt sen valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi.

Rakennemuutos tyhjensi kylää 1960-luvulta alkaen. Suuri osa asutustiloista autioitui.

Viime vuosina elämää Rasimäkeen on tuonut Omavaraopisto, jonka taustalla ovat **Maria Dorff** ja **Lasse Nordlund**. Lasse asettui Rasimäkeen jo 90-luvun alussa. Hän vei omavaraisen elämäntavan hyvin pitkälle ja eli muutaman kympin vuosibudjetilla. Lassen ja Marian tiet yhtyivät 2004. Pariskunnalla on kaksi yhteistä lasta.

Resurssit omavaraisuuden ytimessä

Omavaraistalouden ytimessä on ymmärrys resursseista. Lasse jaottelee ne kolmeen tai neljään tasoon.

Ensimmäisen tason perusresursseja ovat aika, energia ja materia. Etenkin syksyllä kysytään aikaoptimointia, kun on korjattava ja varastoitava sato pellolta ja metsästä ja varauduttava talveen. Energian optimoinnin tuntee selkänahassaan, sillä ihmiskeho on omavaraistalouden tärkein kone.

”Energia on vain yksi resurssi. Se on selkeä, vähiten kiistanalainen ja helpoimmin muutettavissa numeroiksi. Siksi se oli kirjassa etualalla”, Lasse sanoo ja viittaa vuonna 2008 ilmestyneeseen kirjaan *Elämämme perusteista*.

Kirjan jälkipuoliskolla Maria kertoo Lassen käsityömenetelmistä. Tekstin pohjana on opinnäytetyö vuodelta 2004.

”Opiskelin käsityön opettajaksi ja tutkin proseminaarityössä Lassen käsityötekniikoita. Gradunohjaaja sanoi, että tämä on kiinnostava aihe ja voisit jatkaa tästä graduksi. Ei se oikein onnistunut, kun asuimme jo yhdessä”, Maria nauraa.

Monimutkaisemmat resurssit

Perusresursseja monimutkaisempia resursseja

ovat sellaiset kuin tietotaito, logistinen hahmotaminen ja henkiset kyvyt. Paljon tietotaitoa on modernismin mukana kadonnut. Lasse ja Maria ovat etsineet tätä tietoa intuition, kokeilemisen ja tutkimisen kautta. On pitänyt keksiä uudelleen paitsi tekemisen tapoja, myös niiden limittämistä ja optimointia.

”Omavaraisuus on optimointia. Mutta ei voi optimoida vain yhtä asiaa, vaan täytyy huomioida monia asioita samanaikaisesti ja tehdä kompromisseja”, Lasse sanoo.

Vielä monimutkaisemmaksi resurssien hallinta menee, kun kuvaan astuu sosiaalisuus.

”Tämän tietää jokainen, joka on parisuhteessa”, Lasse vitsailee.

Sosiaalisuus tehostavana tekijänä näyttää Lassen mukaan hyvältä piirustuspöydällä, mutta käytäntö on toinen asia. Ekokyliä läheltä seuranneena hän on huomannut, että resursseja hukkautee, kun ihmiset tulevat ekokyliin tavaroineen ja sosiaalisine ongelmineen. Se syö ihmisten kykyä keskittyä olennaiseen eli perustason tekemiseen. Perustason on oltava kunnossa, jotta voidaan elättää ylempiä tasoja.

Toimiviakin yhteisöjä on toki olemassa, mutta sellaisen reseptiä Lasse ei osaa nimetä.

”Toimivat yhteisöt ovat rakenteeltaan erilaisia. Kyse on suostumuksesta: jos halutaan johtaja, johtajamalli voi toimia.”

Aina, kun siirrytään resurssitasolta toiselle, syntyy häviötä. Samoin kuin tuotannossa, mitä pidempi tuotantoketju on, sitä useammassa vaiheessa energia muuttuu muotoaan ja sitä enemmän syntyy häviötä. Ylemmät tasot ovat riippuvaisia perustuotannon ylijäämästä ja ylemmillä tasoilla oleva on aina pois perustuotannosta. Lisäarvo perustuotannon näkökulmasta pienenee, kun edetään tasolta toiselle, Lasse selvittää. Fossiilikapitalismissa häviötä ei ajatella, koska halpa energia virtaa systeemin läpi, mutta omavaraistaloudessa häviön minimointi perustuotannossa on täysin olennaista.

Omavaraisyhteisössä ei pääse syntymään sellaisia ”arvoketjuja”, joista puhuu vaikkapa antropologi **Anna Lowenhaupt Tsing**. Kirjassaan *Lopun aikojen sieni* hän kuvailee matsutake-sienen matkaa oregonilaisesta metsästä välikäsien

kautta huutokauppaan Tokioon, jossa sienestä maksetaan uskomattomia summia. Syötävä sieni muuttuu matkan aikana symboliksi ja lahjaksi, jolla lujitetaan tärkeitä ihmis- ja liikesuhteita.

Ulos systeemistä

Kun Lasse puhuu yhteiskunnasta tai systeemisestä, hän tarkoittaa karkeasti ottaen maailmaa, joka pyörii fossiililla polttoaineilla ja rahalla ja jota hallitaan laeilla ja väkivaltakoneistolla. Omavaraistalous on mahdollisimman pitkälti rahattomuuden, mutta myös yhteiskunnan sivuvirtojen ulkopuolella.

Lassen mielestä systeemiä ei voi vastustaa, koska vastustamalla päätyy suhteeseen systeemin kanssa. Siksi on astuttava systeemin ulkopuolelle.

”Olen nuorempana kulkenut monessa mielenosoituksessa. Havaintoni on banaali: radikaalipuheiden pitäminen on helppoa, elämänsä radikaali muuttaminen on vaikeaa. Jos siinä onnistuu, radikaalipuheiden tarve yleensä vähenee. Teot ovat aina vahvempia kannanottoja kuin julistukset. Hämmästyttää silti, miten kaukana toisistaan ne voivat oleilla yhdessä ihmisessä ilman, että hän itse sitä ihmettelee”, kertoo Lasse Omavaraopiston kotisivuilla julkaistuissa *Ajatelmissaan*.

”Muutosta ei pidä odottaa aktivistisuunnasta. Muutosta eivät saa aikaan kamppailusuhteessa olevat ryhmät, vaan ne, jotka pudottautuvat systeemistä pois. Heillä on resetoinnin mahdollisuus”, Lasse toteaa.

Resurssiarvioinneissa olisi Lassen mukaan hyvä olla ankkuri, esimerkiksi kivikausi, jota vasten kaikkea peilataan. Nyt nollataso on kivikauden sijaan ihmisen syntymähetki, mistä seuraa jatkuvaa vieraantumista.

Omavaraisuus ei ratkaise systeemin ongelmia, mitä systeemissä mukana olevat eivät aina ymmärrä. Lasse kertoo toimittajasta, joka teki heistä juttua. Toimittajan ensimmäinen kysymys oli, kuinka heidän elämänsäfilosofiallaan voitaisiin varmistaa, että Ukrainan viljakuljetukset pääsevät Afrikkaan.

Aseistakieltäytyjä ei lopeta sotia eikä omavaraisuusviljelijä ratkaise maailman ruokaongelmia. Siitä huolimatta ne voivat olla kestävämpiä ja eettisesti paremmin perusteltuja ratkaisuja

kuin aseeseen tarttuminen tai keinolannoitus. Ytimessä näyttää olevan suhde systeemiin: onko siinä mukana vai ei.

Miten muutos tapahtuu?

Siirtymä omavaraisuuteen on salattu, mystinen, tiedostamaton tapahtumaketju. Lasse ei osaa sanoa, miten ja miksi se tapahtuu tai ei tapahdu. Joillekin vain käy niin, että he ajautuvat toiseen maailmaan. *Ajatelmissaan* hän kirjoittaa:

”En ole elämäni aikana tavannut kovin kummoisia henkisiä harppauksia ihmisissä enkä itsessäni. Joksikin aikaa voi toki psyykätä itseään johonkin keinotekoiseen, voimaa vaativaan tilaan, mutta tarkoitan aitoa ja pysyvää muutosta. Sen sijaan panen merkille ihmisten monenlaiset julistukset, miten he ovat oivaltaneet, uudistuneet ja heränneet – aina uudestaan.”

Yhden seikan sekä Lasse että Maria tunnistavat omasta elämänsähistoriastaan: oli vahva työntekijä. Lassella se oli sopeutumiskyvyn puute, Marialla epämääräinen paha olo, jolle on nykyisin nimi, ympäristöahdistus.

”Vetovoimatekijä luodaan, se hahmottuu vähitellen”, Lasse sanoo.

Molemmilla nivelkohta osui lukioikään.

”Se oli vaikeaa aikaa. Yritin löytää suuntaa eläinoikeusliikkeestä ja kommunismista. Kun ekokylä löytyi, se tuntui vastaukselta”, Maria kertoo.

Lassesta tuntui, ettei hänelle ole maailmassa tilaa, roolia tai ammattia. Hänestä tuntui, että hänen tuli luoda oma maailmansa ja hän luuli, että hän sen vuoksi joutuisi pahoihin hankauksiin yhteiskunnan kanssa. Vain joitakin vuosia myöhemmin jonkinlainen paikka alkoi löytyä. Yhteiskunta sieti yllättävän hyvin ihmistä, joka oli asemoinut itsensä monella tavalla sen ulkopuolelle.

Nyt vetovoimatekijöiksi voisi sanoa pientilaa Valtimon Rasimäessä, perhettä, ystäviä, Omavaraopistoa. Lasse kuitenkin varoittaa *Ajatelmissaan* tekemästä tästä tarinaa.

”Jos kerron työväsymyksestä, se ruokkii uhuriutumiskertomusta, jos kerron opiston hienoista hetkistä, tarina hakeutuu utopiakaipuun luokse. Jos kerron, että lähdin kehittämään omavaraisuutta 35 vuotta sitten, koska olin huollissani niistä kehityksistä, jotka ovat parhail-

Lasse Nordlund on asunut Valtimolla 90-luvulta. Polttopuut tehdään käsipelillä.

KUVA OMAVARAOPISTON ARKISTO

laan konkretisoitumassa, tarina saa profeetalista maustetta.”

Omaparaopisto syntyy

Elämänsuojelija-palkinnon perusteluissa Lassea ja Mariaa kiitetään uraa uurtavasta, pitkäjänteisestä ja periksiantamattomasta työstä omaparaisen ja elämää suojelevan elämäntavan puolesta, jonka ulospäin näkyvä saavutus Omaparaopisto on.

Opiston idea syntyi 2016. Muuan Valtimolla vieraillut ihminen lähetti Lasselle ja Marialle Ruotsista kirjeen, jossa hän kertoi Moran lähellä Skattungbyssä toimivasta omaparaopistosta.

”Hän kertoi tarkasti, mitä siellä oli, ja mielti, milloin Suomeen saadaan vastaava”, Maria sanoo.

Seuraavana vuonna Maria pääsi Leaderhankkeen tiimoilta vierailemaan Skattungbyssä. Jo 70-luvulla perustettu opisto teki vaikutuksen. Matkamuistoksi Maria sai hyviä neuvoja ja käytänteitä.

Vuosina 2019 ja 2020 pidettiin Omaparaopis-

toa valmistavat neljän ja kymmenen viikon rakennuskurssit. Lukukaudella 2021 opisto järjesti ensimmäisen varsinaisen omaparaisuuskurssin. Puolen vuoden kurssilla opitaan muun muassa viljelyä, keräilyä, säilöntää, käsitöitä ja rakentamista. Opiston asemapaikka on Rasimäellä, mutta se toimii Kainuun Opiston alaisuudessa. Maria toimii pääopettajana ja Lasse on enemmän taustalla.

Omaparaopiston ensimmäinen vuosi 2021 oli raskas. Maria kertoo tehneensä ympäripyöreitä päiviä viikosta toiseen. Kaikki vapaa-aika pyöri opiston ympärillä. Kotona puhuttiin vain opistosta, se oli keskusteluissa illalla viimeisenä ja aamulla ensimmäisenä.

”Se oli vähän kuin pienten lasten kanssa. Ei sitä silloin ajatellut, että on rankkaa, mutta jälkepäin mieltii, miten sitä jaksoi”, Maria kuvailee.

Nyt Omaparaopisto-taapero on jo itsenäisempi. Toiminta on vakiintumassa ja tulevaisuus näyttää vakaalta, sillä hakijoita opistoon on.

”Opiston tavoitteena on antaa ihmisille kyvyt

pyörittää pientilaa. Mitään muuta tavoitetta ei ole”, Lasse sanoo.

”Täällä oppii alkeet. Viljelyyn tarvitaan monen vuoden kokemus, että se tulee selkärangasta”, Maria täydentää.

Jos vaikkapa pariskunta pyörittää pientilaa ympärivuorokautisesti, heidän on tultava hyvin toimeen keskenään. Toista ihmistä ei voi paeta töihin. Yhteisöllinen asuminen ja yhdessä tekeminen auttavat opiskelijoita hahmottamaan sosiaalisuuden roolia.

”Opiskelijoiden on tärkeää nähdä, että joskus menee paremmin, joskus huonommin”, Lasse ja Maria sanovat.

Ryhmäytyminen on ollut opistolla vahvaa. Kurssilaiset ovat pitäneet yhdessä toimimista myönteisenä ja voimauttavana asiana. Kurssin aikana opiskelijat oppivat tuntemaan toisensa. He tietävät, mitä on fyysinen väsymys ja miten se vaikuttaa yhteiselo.

”Täältä voi löytyä samanhenkisiä, joiden kanssa voi jatkaa erilaisiin yhteisöhankeisiin”, Maria sanoo.

Lassen mukaan Omavaraopisto on ”viimeinen majatalo” polulla ulos järjestäytyneestä yhteiskunnasta. Se on portti, jolla on hieman vähemmän hälyä ja häiriötekijöitä. Hän kehottaa kuitenkin painokkaasti tekemään asioita itse.

”Yrittäkää olla hakematta Omavaraopistoon. Mutta jos muu ei auta, hakekaa”, neuvoo Lasse, joka ei itse olisi hakeutunut opistoon, jos sellainen olisi 90-luvulla ollut.

Rakenteellinen tieto

Jos olento toiselta planeetalta tulisi tyhjään taloon, hän voisi talon perusteella tehdä päätelmiä siitä, millainen olento on talossa asuva ihminen. Tätä Lasse kutsuu esimerkiksi rakenteellisesta tiedosta tai asematiedosta. Se on näkymätöntä tietoa, joka tapahtuu käytänteiden kautta. Se ohjaa meitä itsestään selvästi eteenpäin ja saa meidät tekemään asioita ilman kyseenalaistamista.

Rakenteellisen tiedon voi sijoittaa Lassen luokittelussa neljänneksi resurssitasoksi ja se on muita tasoja epämääräisempi. Se on ylisukupolvista tietoa, josta ei edes tiedetä, miksi se on olemassa.

Lasse nostaa esiin luostarilaitoksen, jonka rakenteisiin sisältyy paljon tietoa. Tuota rakenteellista tietoa ei voi määritellä, kopioida tai siirtää esimerkiksi Omavaraopistoon. Opisto ei voi myöskään opettaa tämän tason tietoa – ja kuitenkin juuri se on tietoa, jonka avulla voidaan muuttaa systeemiä. Jos systeemiä halutaan muuttaa, täytyy löytää nuo sisäiset, rakenteelliset resurssit.

”Sosiaalidemokratia ei tässä auta eikä diktaatturi, mutta mikä toimisi? Se on Graalin malja, jos tähän löytää vastauksen”, Lasse sanoo.

Rakennukset puhuvat myös muille kuin avaruusolioille. Huonossa kunnossa oleva kiinteistö viestii, että siellä saa tehdä asioita, joita hyvin hoidetussa ei saa tehdä. Ilmiö on tuttu Omavaraopistolta, jonka käyttöön on hankittu vanhoja pientiloja huonokuntoisine päärakennuksineen.

Palkinto

Historia korostaa toisaalta yksilöitä, jotka muuttavat maailmaa – ja saavat tunnustuspalkintoja – toisaalta massaa, joka tekee vallankumouksen. Kuitenkin suurin osa asioista tapahtuu muualla, Lasse huomauttaa.

Kun palkinto *myönnetään*, niin mistä siinä on kysymys, Lasse kysyy. Miksi passiivimuoto, kenen puolesta se annetaan?

”Tuleeko palkinto systeemiltä?” Lasse pohtii hieman epäluuloisena.

Maria suhtautuu palkintoon välittömämmin.

”Se tuli odottamatta ja tuntui tosi ihanalle, kiitos! Olen yrittänyt päästä eroon suomalaisesta vaatimattomuudesta ja jos joku kehuu, niin sen voi ottaa avosylin vastaan”, Maria sanoo. ♣

Kirjoittaja on Lassen ja Marian ystävä ja Omavaraopiston tuntiopettaja. Haastattelu tehtiin vuodenvaihteen tienoilla kasvotusten ja puhelimitse.

Viitteet

Dorff, Maria & Nordlund, Lasse (2008): *Elämämme perusteista*. Palladium Kirjat.

Tsing, Anna Lowenhaupt (2020): *Lopun aikojen sieni*. Suom. Anna Tuomikoski. Tutkijaliitto.

Omavaraopiston kotisivut: www.omavaraopisto.fi